

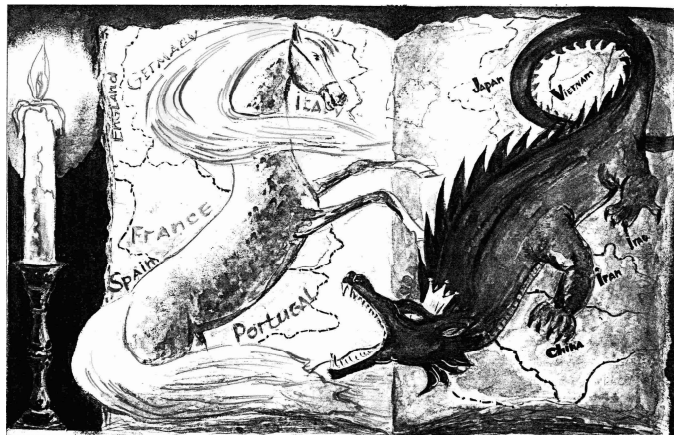
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

О. В. ВДОВИЦЬКА

Методичні вказівки до виконання самостійної роботи з курсу

**«ІСТОРІЯ ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ В АРХІТЕКТУРІ,
МИСТЕЦТВІ ТА ФІЛОСОФСЬКО - РЕЛІГІЙНИХ СИСТЕМАХ»**

(для студентів 5 курсу денної форми навчання напрямку 1201 - «Архітектура»
спеціальності 7.120102, 8.120102 – «Містобудування»)

ХАРКІВ - 2010

Методичні вказівки до виконання самостійної роботи з курсу «Історія духовного розвитку в архітектурі, мистецтві та філософсько-релігійних системах» (для студентів 5 курсу денної форми навчання напрямку 1201 - «Архітектура» спеціальності 7.120102, 8. 120102 – «Містобудування») /Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: О. В. Вдовицька. – Х.: ХНАМГ, 2010 – 18 с.

Укладач: О. В. Вдовицька.

Рецензент: О. С. Соловйова.

Рекомендовано кафедрою архітектурного моніторингу міського середовища, протокол № 4 від 24.11.2009 р.

Модуль ІСТОРІЯ ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ

(Питання цілісності в традиційних філософсько-релігійних системах, у мистецтві й архітектурі). **1,5/54 кред/год**

ЗМ 1.1. Сучасна психологія про цілісність людини. Староіндійські філософсько-релігійні системи. Відображення філософсько-релігійних ідей брахманізму і буддизму в архітектурі і мистецтві сходу.

Навчальні елементи:

1. Вступ. Механістична модель всесвіту – основна парадигма науково-матеріалістичного світогляду. Цілісність у сприйнятті світу людиною.
2. Питання оптимального розвитку в концепціях «індивидуації» Карла Густава Юнга, гуманістичної і трансперсональної психології Абрахама Маслоу, а також діалектичного гуманізму Еріха Фромма.
3. Екзистенціальна криза людини - поштовх для його подальшого розвитку. Архетипічні образи і символи, як устремління людської психіки до збалансованої цілісності.
4. Брахманізм – маніфестація єдності космічного життя.
5. Буддизм – пустотність свідомості.
6. Архітектура і філософія жертви.
Храм – символ божественної присутності.
7. «Сходи буття» в індійській архітектурі.
Принцип світової єдності в архітектурі і мистецтві Індії.
Ступа – символ тіла Будди.

ЗМ 1.2 Філософсько-релігійні моделі Універсуму в китайській культурі. Конфуціанство і даосизм. Філософсько-релігійна модель Універсуму в східному християнстві. Староруська архітектура і мистецтво.

Навчальні елементи:

1. Традиційна китайська космологія. Учення Конфуція і Лао Цзи.
2. «Дао», як універсальна, пустотно-безособова структура і просторова організація матеріального середовища.
3. Ідея триєдності, як принцип об'єднання опозицій.
Дао – символічний шлях до сакрального центру.
4. Пустотність, як космічний принцип буття, - основа китайського живописного дизайну.
5. Християнська космогонія – як творчий початок в основі Буття. Опозиції в християнстві і способи їх об'єднання. Катарсис у християнстві. Розп'яття.
6. Художні засоби передачі духовної реальності в мистецтві східного християнства.
7. Монастирські комплекси Русі.
8. Архетипічні образи в староруському мистецтві.

Самостійна навчальна робота студента

ЗМ 1.1

Альбом графічних завдань.

Завдання 1.

У художньо-образній формі передати основні особливості механістичної моделі світу, сформованої в західній культурі науково-матеріалістичним світоглядом XVII-XX ст.

Методичні вказівки.

У графічній роботі виявити такі основні аспекти теми:

1. Науково-механістичний світогляд зосереджує увагу на пізнанні предметності світу, його окремих фрагментів, що спричиняє втрату цілісного бачення складних і неочевидних взаємозв'язків явищ.

2. Для науково-механістичного світогляду характерна тотальна настанова на раціональне мислення, що приводить до відкидання ірраціональній складовій і виникненню внутрішнього конфлікту між свідомістю й позасвідомим.

Література:

1. Гроф С. За пределами мозга. - М.: Изд-во Института Психотерапии, 2000 – 504 с.
2. Вдовицкая Е. В. История духовного развития. Вопросы целостности в современной психологии личности, традиционных религиозных системах, в искусстве и архитектуре. Конспект лекций для студентов 5 курса дневной формы обучения – Х.: ХНАГХ, 2008. –206 с.

Завдання 2.

У художньо-образній формі передати нерозривну дуалістичну єдність людської психіки, що є основою проблеми індивідуації особистості.

Методичні вказівки.

У графічній роботі виявити такі основні аспекти теми:

1. Психіка людини має подвійну природу, що веде до дихотомії мислення - основній причині постійно виникаючих внутрішніх напружень і конфліктів. Її головні опозиційні пари: свідомість - несвідоме;

Его - Тінь

Персона - Аніма й Анімус.

2. Психіка є полярна ієрархічна структура, де кожний елемент будь-якого ієрархічного рівня виявляє свою подвійність - негативні й позитивні властивості.

Література:

1. Гроф С. За пределами мозга. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2000 – 504 с.

2. Маслоу А. Дальние пределы человеческой психики. - Питер, СПб: Евразия, 2002.
3. Юнг К. Г. Аналитическая психология. - М.: Мартис. 1997 – 320 с.
- 4 Юнг К. Г. Воспоминания, сновидения, размышления. М.: Издательство АСТ-ЛТД, 1998 – 480 с.
5. Юнг К.Г. Человек и его символы. - М.: Изд-во "Серебряные нити", 1997 – 368 с.
6. Вдовицкая Е. В. История духовного развития. Вопросы целостности в современной психологии личности, традиционных религиозных системах, в искусстве и архитектуре. Конспект лекций для студентов 5 курса дневной формы обучения – Х.: ХНАГХ, 2008. –206 с.

Завдання 3.

Художня візуалізація архетипичного образу, що спонукує людину до індивідуалізації її особистості.

Методичні вказівки.

У графічній роботі виявити такі основні аспекти теми:

1. Архетипи - це універсальний ключ до розшифровки й передачі інформації з несвідомих глибин людської психіки про необхідний еволюційний рух у напрямку формування стійких цілісних систем від мікркосму людини до макрокосму Всесвіту.

2. Закономірності упорядочивання й здійснення єдності розкриваються через ряд архетипів, кожний з яких містить ідею руху до цілісності. Основними з них є: "єдине", "риса" - архетип створюючий опозиції; "посередник" - об'єднуючий символ; "коло"; "центр"; "шлях"; "перехід"; "смерть-відродження" і т.д.

Література:

1. Андреева В. Энциклопедия символов, знаков, эмблем. – М.: ООО "Изд-во Астрель", 2002 – 556 с.
2. Гроф С. За пределами мозга. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2000 – 504 с.
3. Лэнг Р. Расколотое «Я». - М.: «Академия», 1995 – 352 с.
4. Маслоу А. Дальние пределы человеческой психики. - Питер, СПб: Евразия, 2002 – 350 с.
5. Юнг К. Г. Аналитическая психология. - М.: Мартис. 1997 – 320 с.
6. Юнг К. Г. Воспоминания, сновидения, размышления. - М.: Изд-во АСТ-ЛТД, 1998 – 480 с.
7. Юнг К.Г. Человек и его символы. - М.: Изд-во "Серебряные нити", 1997 – 368 с.
8. Вдовицкая Е. В. История духовного развития. Вопросы целостности в современной психологии личности, традиционных религиозных системах, в искусстве и архитектуре. Конспект лекций для студентов 5 курса дневной формы обучения – Х: ХНАГХ, 2008. –206 с.

Завдання 4.

Архетипичні образи у філософсько-релігійних ученнях індуїзму й буддизму.

Методичні вказівки.

У графічній роботі виявити такі основні аспекти теми:

1. Брахманізм і буддизм висувають ідею єдиної цілісності, що лежить в основі світобудови: брахманізм - Брахмана, буддизм - Порожність. Цілісність розвертається в собі, диференціюється на окремі частини, які містять у собі все інше. Це єдність всіх явищ у світі.

2. Висувається закон Карми - універсальної причинності, як закон саморегуляції цілісної системи. Всесвіт розглядається як арена моральних дій. Твердому детермінізму закону карми протиставляється жертва. Періодичне руйнування й відродження - космологічний закон світобудови. Жертва - добровільне руйнування заради подальшої еволюції.

3. Цілісність містить у собі опозиції, що породжують боротьбу й розвиток, а їхнє примирення дає початок новій формі життя, виводить людину на серединний шлях.

Література:

1. Буддизм. Четыре благородных истины. – М.: "Эксмо-Пресс", 2000 – 992 с.
2. Гусева Н. Индуизм: История Формирования. Культовая практика. - М.: "Искусство", 1977 – 500 с.
3. Иллюстрированная история религий. Том 2. Под редакцией проф. Д.П. Шантепи де ля Соссей. - Спасо-Преображенский Валаамский монастырь: Российский фонд мира, 1992 – 526 с.
4. Символы буддизма, индуизма, тантризма. – М.: Ассоциация Духовного Единения "Золотой век", 1999 – 232 с.
5. Вдовицкая Е. В. История духовного развития. Вопросы целостности в современной психологии личности, традиционных религиозных системах, в искусстве и архитектуре. Конспект лекций для студентов 5 курса дневной формы обучения – Х.: ХНАГХ, 2008. –206 с.

Завдання 5. Архетипичні образи в мистецтві й архітектурі індуїзму й буддизму.

Методичні вказівки.

У графічній роботі виявити вплив архетипу на художній образ міфу, архітектурного об'єкту або твору мистецтва індуїзму або буддизму.

При виконанні завдання використати матеріал таблиці с. 11.

Література:

1. Бадак А. Н. Войнич И. Е. История древнего мира. Древний Восток. – М.: Аст, 2000 – 845 с.

2. Буркхардт Титус. Сакральное искусство востока и запада. – М.: "Алетейа", 1999 – 340 с.
3. Всеобщая история архитектуры в 12 томах под редакцией Баранова, т. 9. - Л. – М: Издательство литературы по строительству, 1971 – 525 с.
4. Всеобщая история искусств в 6 т. Т. 2, Искусство средних веков, книга вторая. – М.: «Искусство», 1961.-530 с.
5. Короцкая А. А. Архитектура Индии раннего средневековья. – М.: "Искусство", 1964 – 425 с.
6. Короцкая А. А. Сокровища индийского искусства. – М.: "Искусство", 1966 – 350 с.
7. Ралев А.Б. История архитектуры развивающихся стран. – К.: "Вища школа", 1986 – 390 с.
8. Символы буддизма, индуизма, тантризма. – М.: Ассоциация Духовного Единения "Золотой век", 1999 – 232 с.
9. Вдовицкая Е. В. История духовного развития. Вопросы целостности в современной психологии личности, традиционных религиозных системах, в искусстве и архитектуре. Конспект лекций для студентов 5 курса дневной формы обучения – Х.: ХНАГХ, 2008. –206 с.

ЗМ 1.2

Альбом графічних завдань.

Завдання 1.

Архетипичні образи в китайській космології, філософсько-релігійних ученнях Конфуція й Лао Цзи.

Методичні вказівки.

У графічній роботі виявити такі основні аспекти теми:

1. Джерелом реальної розмаїтості світу є єдиний початок - Порожність як границя всіх речей і вища цілісність. Вся речовинна реальність - нескінченний потік Змін - вічний "подих" Порожності.

2. Матеріалом, що конструює всесвіт, є єдина енергія "ци". У китайській культурі домінує настанова на пізнання відносин між речами і явищами, їх структурної організації в єдину цілісність, а не пізнання сутності речей і їх форм.

3. Рушійна сила нескінченних змін - протиборчі й взаємодоповнюючі полярності - Інь і Ян.

4. Без насильницького втручання людини, нескінченна низка перетворень, всі життєві процеси слідуєть найбільш доцільному Шляху. Цей Шлях називається Дао.

5. Стан недіяння - уміння людини відгукнутися найбільш доцільною поведінкою на ситуацію, що відбувається, - інтуїтивне осягнення цілісного потоку багатьох факторів. Це природна й спонтанна реалізація "дійсної природи" лю-

дини, подолання всякого суб'єктивного погляду на явища світу, безстороннє відображення всього суцього.

6. Ритуал відтворює універсальну, ідеальну дію - це виявлена структура загального життя, доступна безпосередньому переживанню.

Література:

1. Абаев Н. В. Чань-буддизм и культурно-психологические традиции в средневековом Китае. - Новосибирск, "Наука", 1989 – 320 с.
2. Андреева В. Энциклопедия символов, знаков, эмблем. - Москва: ООО "Изд-во Астрель", 2002 – 556 с.
3. Долин А. А., Попов Г. В. Кэмпо – традиция воинских искусств. - М.: Наука, 1990 – 428 с.
4. Малявин В.В. Сумерки Дао. – М.: "Астрель", 2000 – 448 с.
5. Малявин В.В. Дао-Дэ цзин. – М.: "Астрель", 2002 – 542 с.
6. Малявин В. В. Китайская цивилизация. – М.: "Астрель", 2001 – 632 с.
7. Вдовицкая Е. В. История духовного развития. Вопросы целостности в современной психологии личности, традиционных религиозных системах, в искусстве и архитектуре. Конспект лекций для студентов 5 курса дневной формы обучения – Х.: ХНАГХ, 2008. –206 с.

Завдання 2.

Поняття Дао, як відображення архетипу "шлях" і його реалізація в мистецтві й архітектурі Китаю.

Методичні вказівки.

У графічній роботі виявити такі основні аспекти теми:

Розгортання структури світу походить від центру, але в міру розширення освоюваного простору, поглиблення процесу становлення, центр віддаляється, як би губиться й стає важко доступним. Так людина, перебуваючи в полоні раціоналістичних штампів й схем, зв'язана вузьким колом образів, губить природну єдність із живою тканиною світобудови, втрачає здатність адекватно відгукватися на складний потік життя. Пошуки свого Дао – шляху до втраченої цілісності, символізують прагнення до єдності з універсальною першоосновою всій розмаїтості одиничного. Ідея шляху - як символічного просування, щабель за щаблем, до свого внутрішнього центру лягає в основу композиційної структури палацово-храмових комплексів і стає головним структуроутворюючим містобудівним елементом китайських столиць.

Література:

1. Бадак А. Н. Войнич И. Е. История древнего мира. Древний Восток. - Москва: Аст, 2000 – 845 с.
2. Всеобщая история искусств, т. 2 Искусство средних веков. Под редакцией Б. В. Веймарна и Ю.Д. Колпинского. - М.: "Искусство", 1961 530 с.
3. Всеобщая история архитектуры в 12 томах под редакцией Баранова,

- т. 9. - Л. – М.: Изд-во литературы по строительству, 1971 525 с.
4. Роули Дж. Принципы китайской живописи. – М.: "Наука", 1989 – 240 с.
 5. Ралев А.Б. История архитектуры развивающихся стран. - К.: "Вища школа", 1986 - 390 с.
 6. Вдовицкая Е. В. История духовного развития. Вопросы целостности в современной психологии личности, традиционных религиозных системах, в искусстве и архитектуре. Конспект лекций для студентов 5 курса дневной формы обучения – Х.: ХНАГХ, 2008. –206 с.

Завдання 3.

Опозиції у християнстві и способи їх об'єднання.
Катарсис у християнстві.

Методичні вказівки.

В графічній роботі виявить такі основні аспекти теми:

1. Захід і Схід заклали два принципово протилежних погляди на основу й природу світу. Християнський теїзм Заходу затверджує самостійне буття світу, в основі якого лежить творча діяльність нескінченної особистості Бога-Деміурга, що перебуває поза миром, але проявляє свою активність усередині його. У цій моделі парадигмою є споконвічне протиставлення двох форм буття - людини та Бога, що народжує потребу людини в єднанні з Богом. Історія європейської культури - драматичні відносини між двома партнерами, двома вільними волями, двома творцями - людиною й Богом.

2. Православне богослов'я вподібнює Христа лікареві, що приходить, щоб зв'язати людське єство, що розпалося, відновити Богонаповненність, що упустив Адам. У схильності протиставляти людське сваволя волі Бога, східне християнство бачить хворобу, успадковану людиною від Адама, і саме ця частина його природи підлягає оздоровленню.

3. Розп'яття - це вмирання, знищення минулого, стирання спогадів, які при безмежному розростанні задушили б все живе: "Душа наша на світ з'являється зі старим; і якщо не відняти від її цього мотлоху, вона так і залишиться старою, не вкусив новинки", - писав св. Феофан Затворник. А тому страждання є не тільки наслідок зла, гріха, але страждання є також шлях рятування від зла, найбільша цінність, через яку рятується світ. Розп'яття - християнський катарсис на шляху до духовного відродження.

Література:

1. Булгаков С. Православие. - М.: Терра, 1991 – 414 с.
2. Бычков В. В. Малая история Византийской эстетики. - Киев: Путь к истине, 1991 – 406 с.
3. Кураев А. Христианство без оккультизма. - М.: Отчий дом, 1997 – 430 с.
4. Умное делание. - Издание Свято-Троицкой Сергиевой Лавры, 1992 – 295 с.
5. Уотс А. Миф и ритуал в христианстве. - М.: София, 2003 – 240 с.

6. Флоренский П. А. Христианство и культура. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2001 - 672 с.
7. Элиаде М. Космос и история. - М.: Прогресс, 1987.-312с.
8. Вдовицкая Е. В. История духовного развития. Вопросы целостности в современной психологии личности, традиционных религиозных системах, в искусстве и архитектуре. Конспект лекций для студентов 5 курса дневной формы обучения – Х.: ХНАГХ, 2008. –206 с.

Завдання 4.

Архетипичні образи в давньоруській архітектурі й мистецтві.

Методичні вказівки.

У графічній роботі виявити вплив архетипу на художній образ архітектурного об'єкта або твору мистецтва в давньоруській архітектурі.

При виконанні завдання використати матеріал таблиці, с. 11.

Література:

1. Бычков В. В. Малая история Византийской эстетики. - Киев: Путь к истине, 1991 – 406 с.
2. Бычков В. В. Русская средневековая эстетика. - М.: Мысль, 1995 – 637 с.
3. Вагнер Г. К. Искусство древней Руси. - М.: Искусство, 1993 – 255 с.
4. Иконников А.В. Тысяча лет русской архитектуры. - М.: Искусство, 1990. - 384 с.
5. Лавров В. Развитие планировочной структуры исторически сложившихся городов. - М.: Стройиздат. 1977 – 174 с.
6. Муратов П. Древнерусская живопись. - М.: Айрис-пресс, 2005 – 432 с.
7. Пилявский В. И., Тиц А. А. История русской архитектуры. - Л. Стройиздат, 1984 – 511 с.
8. Философия русского религиозного искусства. Под редакцией Гаврюшина Н. К. - М.: Прогресс, 1993 – 400 с.
9. Флоренский П. А. Христианство и культура. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2001.-672 с.
10. Вдовицкая Е. В. История духовного развития. Вопросы целостности в современной психологии личности, традиционных религиозных системах, в искусстве и архитектуре. Конспект лекций для студентов 5 курса дневной формы обучения – Х.: ХНАГХ, 2008. –206 с.

ТАБЛИЦЯ 1.

Психологічні джерела архетипів і їхня реалізація в творах мистецтва й архітектури.

1. Архетипи Єдиного.

Психологічні джерела.	Релігія	Мистецтво	Архітектура
<p>Єдине - первісний Абсолют.</p> <p>«Самость» – внутрішній регулюючий центр, у якому закладена програма розгортання цілісної й унікальної особистості.</p>	<p>Єдиний Абсолют – джерело світобудови в будь-якій релігійній системі: Брахман - індуїзм, Порожність – буддизм, Творець - християнство.</p> <p>"Ці" - всепроникаюча світова енергія або життєва сила, у китайській моделі світобудови втілювала єдність всіх форм і явищ.</p> <p>Зміна – цілісне буття в китайській культурі як результат нескінченних взаємодій у часі.</p> <p>Синкретизм індійського мислення - виражений в індуїстському пантеоні в прагненні передати повноту й цілісність божества через різні його аспекти або втілення.</p> <p>Інь і Ян – нерозривна структура протиборчих і взаємодоповнюючих полярних сил, чоловічого та жіночого початків, динамічна основа всіх явищ світу у китайській філософії.</p>	<p>Скульптурне зображення або символ головного божества</p> <p>Багатофігурний рельєф в індуїзмі – в основі уявлення про світ, як тіло Брахми - єдиної грандіозної ієрархії. Пластичне оформлення поверхні індуїстського храму.</p> <p>Дракон - універсальний "символ перетворення" у Китаї, втілював єдність світу в його вічних змінах.</p> <p>Китайське ідеаціонне мислення в живописі – мислення символами й знаками з їхньою невичерпною багатозначністю змісту.</p> <p>Пустотне тло оточує образ-знак у китайській живописі, має рівнозначне значення із зображенням; символізує живе пустотне середовище, співвіднесенне з Великим Комом, початком усього суцього.</p> <p>Іконографічні образи Христа.</p> <p>Богородичні ікони "Про тебе радується", "Покрова Богородиці" - розкривають ідею відновлення Універсуму, через соборне єднання всіх явищ світобудови.</p>	<p>Храмові комплекси індуїзму відрізняє злитість пластичних форм, напруженість ритмів і просторових переходів.</p> <p>Китайська Порожня модель цілісності веде до переваги порожності центральної частини площі над тілесністю об'ємів і придбуває домінуючий характер. Порожність символізує простір, як універсальну космічну структуру. У житлі основним композиційним елементом виступає відкритий внутрішній двір.</p> <p>Християнський храм – символ непорушної світобудови, цілісного космосу з безліччю найскладніших явищ, викликаної до життя розумною божественною силою.</p> <p>Принцип єдності протилежностей, як основний композиційний принцип, використовується в парковому мистецтві Китаю.</p>

<p>Коло й квадрат.</p> <p>Коло - цілісна, форма, всі крапки якої рівновіддалені від центра, символізує космос у всіх його проявах.</p> <p>Уписаний у коло квадрат визначений, незмінний і чітко орієнтований у просторі через систему декартових координат. Це статична земна форма, що відображує незмінні космічні принципи.</p>	<p>Символ Трійці.</p> <p>Колесо Сансари - перевтілень в індуїзмі й буддизмі.</p> <p>Зодіакальне коло, демонструє зв'язок єдиного й множинного - єдиного потоку космічної енергії із земної диференційованої реальністю.</p>	<p>Символічне зображення Брахмана із чотирма ликами, спрямованими на чотири сторони світа й сидить на лотосі, або круглому п'єдесталі.</p> <p>Графічні символи людини як всесвіту в китайській традиції.</p> <p>Солярні символи в мистецтві.</p> <p>Коло як монограма Бога.</p> <p>Образ небесної сфери й космічних сил у візантійському й давньоруському мистецтві.</p> <p>Тетраморфи - символічна група із чотирьох тварин навколо єдиного центра Вседержителя в християнській іконографії.</p>	<p>Круговий обхід у вівтарних частинах храмів, сакралізує просторову форму.</p> <p>Храми Неба в Китаєві.</p> <p>Купол - метафора небесної сфери.</p> <p>Квадратний модуль у сакральних спорудженнях, підкупольний простір</p> <p>Кубічна форма вівтарів у всіх сакральних спорудженнях.</p> <p>Ступа - тіло Будди. Символізує рух свідомості до збагнення істинної порожності світу.</p> <p>Квадратний структурний осередок, як універсальна складова Небесної мережі, є одним із головних елементів у китайському містобудуванні й архітектурі.</p>
<p>Центр - місце виникнення життя, начало структури світобудови, що розвертається. Символізує вищі принципи всесвіту, первинні духовні цінності, споконвічне "райський" стан людини.</p> <p>Центр - початок системи координат, у якій людина починає освоювати земний план. Довкола нього формується просторово-тимчасова структура, що охоплює й закріплює положення чотирьох сторін світа й чотири поворотні крапки річного астрономічного циклу.</p>	<p>Богоцентрична концепція діяльності в будь-якій релігійній системі.</p> <p>Концепція тотожності людини й Брахми.</p> <p>Шіва Натараджа - Владика танцю - скоряє простір, підкоряє собі все різноманіття всесвітніх ритмів.</p> <p>Образ Будди - символізує центр належної свідомості людини, відчуженості від всіх страстей світу.</p> <p>Споглядальність у даосизмі - символічне перебування в позиції спостерігача стосовно потоку своєї психіки - основа внутрішнього вдосконалювання й збереження своєї цілісності.</p> <p>„Земний рай» і «Небесний Єрусалим» як центри світу.</p> <p>Хрест-розп'яття.</p>	<p>Ритуальні обряди при закладці храму, міста, житла, як визначення духовного центра.</p> <p>Танець у культурі індуїзму - початок освоєння простору із символічного центра. Повнота просторового руху підкреслюється в скульптурі розкладанням його на ряд послідовних жестів.</p>	<p>Центр просторової системи будь-якого ієрархічного рівня: від вогнища в житловому будинку, до торговельних і суспільних центрів міста.</p> <p>Історичне ядро міської структури, має найбільш сакральне значення. Здійснює тимчасовий зв'язок поколінь і культурних шарів.</p> <p>Тіло храму є символічний центр світу.</p> <p>Імператорське й Заборонне місто, як місце стику Неба й Землі.</p> <p>Уявлення про «Небесний Єрусалим» лежить в основі планувальної структури візантійських і давньоруських монастирів.</p>

2. Архетипи розподілу на опозиції.

Психологічні джерела.	Релігія	Мистецтво	Архітектура
<p>Риса - поділ - перша структуралізація Хаосу-несвідомого: поділ споконвічної єдності на опозиції</p> <p>Свідомість і не-свідоме є двома головними й опозиційними складовими цілісної психіки. Графічним символом є Змія Уроборос – оточеність, що не має початку й кінця розвертається в рисі, затверджуючи існування протилежностей.</p>	<p>Виникнення світу в міфології, філософсько-релігійних моделях індуїзму, буддизму, у китайській і християнській культурі.</p> <p>День Браhma - космос, що розгорнувся.</p> <p>Дхарми буддизму - при хвилюванні вихлюпують вібрації, що розвертаються в матеріальний світ.</p> <p>Протистояння двох особистостей - людини й творця в християнстві.</p> <p>Гріхопадіння Адама й Єви - визначається поняття "добра" і "зла", виникає вибір, як коливання між двома станами.</p> <p>Небесний Порядок - стійка й шляхетна модель людських відносин на землі, як відображення космічних закономірностей у китайській філософії</p>	<p>Міфи індуїзму про виникнення світу.</p> <p>Космогонічні гімни Ригведи (брахманізм, індуїзм).</p> <p>Даоський канон Ле-Цзи, виникнення світу.</p> <p>Утвір світу в Старому Завіті.</p>	<p>Контрастне зіставлення опозиційних елементів: верху й низу; світла й тьми; простору неба й маси землі; вертикалі й горизонталі; цілісної форми й фрагментів; тісного й відкритого простору; ближнього й далекого планів і т.д.</p> <p>Скельні храми індуїзму – передають процес структурування моноліту, вицлювання із цілісної маси окремих форм, символізують процес розгортання космосу з єдиного Браhma.</p> <p>Контрастне зіставлення елементів пейзажу в китайському парковому мистецтві.</p>

3. Архетипи, спрямовані на досягнення цілісності.

<p>Посередник - об'єднуючий символ. Полярні сили примиряються третім членом тріади. Посередник містить у собі якості протилежних елементів, що уможливило здійснення синтезу</p>	<p>Єдина світова душа Атман - брахманізм, індуїзм.</p> <p>Енергії Браhma – вся світобудова.</p> <p>Концепція Порожності світу в буддизмі - звільняє людську природу від афектів протилежностей і виводить на серединний шлях.</p> <p>"Хе" – гармонія; єдність, породжена шляхом зіткнення й подолання полярних інтересів - основний принцип організації китай-</p>	<p>Образ Будди - символ заперечення свідомих концепцій об бутті, символ порожності світобудови.</p> <p>Універсальна космічна природа – Дао, передається в китайському живописі через образ-ідею людини, його застиглий ритуальний рух, стан внутрішнього спокою й відчуженості від активних емоцій.</p> <p>Іконографічні образи східного християнст-</p>	<p>Пластична й просторова форма, розташована в місці сакрального стику полярних космічних начал: гора, камінь, скульптура, вогнище, вітвар, храм, спорудження, площа, вертикальні комунікації й т.д.</p> <p>Небесна мережа - прообраз єдиної універсальної структури вселеної, її матеріальне втілення в просторових принципах</p>
---	--	---	--

	<p>ського суспільства в конфуціанстві.</p> <p>Ритуалістичне мислення – зв'язує кожний момент життєвого процесу через символічну діяльність із універсальною, ідеальною дією, прилучає до сакрального знання.</p> <p>Дао - універсальна природа людини й всіх явищ мікро- і макро-сму в даосизмі, першо-основа всього розмаїтості одиничного.</p> <p>Небо – Земля – Людина - ідея гармонічної взаємодії й взаємопроникнення трьох планів буття в китайській філософії.</p> <p>Дух людини в християнській антропології.</p> <p>Містичний досвід у всіх релігійних системах.</p> <p>Ерос у християнстві - природне устремління всього Универсуму до подолання розрізненості й протистояння.</p> <p>Особистість Христа.</p> <p>Людина в християнському богослов'ї здійснює зв'язок у єдине ціле світу духовного й матеріального.</p> <p>Божественні світлові енергії в ісіхастському навчанні Григорія Палами.</p> <p>Євхаристія – спільна сакральна трапеза, через неї відбувається з'єднання людини з божественною природою Христа.</p>	<p>ва – посередники між божественним світом і людиною.</p> <p>Іконостас - з'єднує сакральне і повсякденне, символізує вхід у божественний світ.</p> <p>Образи світла й вогню, як божественних енергій у візантійському й давньоруському живописі.</p> <p>Особливі прийоми висвітлення ликів і накладення пробілів у візантійському й давньоруському живописі, система золотих фонів й німбів.</p> <p>Зворотна перспектива – відтворить образ прориву потойбічного світу убік людини, що молиться.</p> <p>Образ і символ у східному християнстві – як структурний принцип, що скріплює в єдине ціле всі рівні божественного Всесвіту.</p> <p>Водойма й композиції з каменів у структурі саду, як прообрази Світової гори й Світового океану.</p>	<p>китайського містобудування на всіх ієрархічних рівнях: плануванні міст, сакральних комплексів, суспільних споруджень, житла.</p> <p>Ідея триєдності породжує в китайському містобудуванні тричастну планувальну структуру міста: Заборонне, Імператорське місто, житлові квартали. Лежить в основі структури сакральних центрів.</p> <p>Універсалізм китайського мислення зводить фізичну форму будинку до універсальних конструктивних принципів, виникає конструктивний осередок "цзянь" – ядро композиційної структури як житлового, так і палацового й сакрального спорудження.</p> <p>Християнський храм, як місце зустрічі земного й божественного світу.</p>
<p>Вертикаль, Світова вісь - вертикальний зв'язок рівнів буття: підземного, земного й божественного.</p>	<p>У філософії неоплатонізму в образі зустрічних вертикальних потоків, що є віссю світобудови, і з'єднують поляри складові - Єдине й матеріальний світ.</p>		<p>Архітектурна форма з переважною вертикальною координатою, що створює образ напруженого підйому, прориву у верхні рівні буття.</p>

<p>Світова гора - ідея духовної ієрархії; взаємозв'язку єдиного й множинного; духовного сходження до споконвічного джерела існування, єдиного центру космічного життя.</p> <p>Світове древо – його структура (корінь, стовбур, крона) персоніфікує єдину структуру космосу й розглядається як опора світу. Символізує структуру людини - його несвідоме (корінь), фізичне життя (стовбур), свідомість (крона). Є символом життя й смерті, росту й становлення людини, символізує нерозривний зв'язок минулого, сьогодення й майбутнього.</p>	<p>Еволюційні сходи буття в брахманізмі, індуїзмі, буддизмі з'являється пірамідальною ієрархією.</p> <p>Кармичний закон - демонструє єдність минулого, сьогоденного й майбутнього</p> <p>Хрест розп'яття.</p>	<p>Ієрархічна структура східно-християнських розписів і мозаїк, що відповідає тектонічній основі храму.</p> <p>Буддистські рельєфи із зображенням Будди у древа пізнання Бодхи.</p> <p>Древо пізнання добра й зла в християнському мистецтві.</p> <p>Світове древо в міфології різних культур.</p>	<p>Вертикальний вектор в основі символіки сакральних споруджень, як проєкції моделі космосу.</p> <p>Вертикальна вісь індуїського храму - зв'язує центри всіх космічних планів з абсолютним Буттям, символічно представлена ступикою і шпиром</p> <p>Шікхара– пірамідальна частина святилища, що вінчає. Ієрархія земних планів виражена в "шаруватості" індуїстської архітектури.</p> <p>Індуїстський храм – символ священної гори Кайласа. Має тенденцію до зрощування окремих об'ємів у єдину пірамідальну масу.</p> <p>Ієрархічна структура сакральних споруджень.</p> <p>Китайська капітель – просторова структура доугунів. Співвідноситься з образом дерева, що збирає космічну енергію системою гіллястої крони, що йде в порожнечу неба й передає цю енергію на землю.</p>
--	--	--	--

<p>Шлях – рух до відновлення втрачених зв'язків із центром - джерелом світобудови, у якому здійснюється об'єднання нескінченної розмаїтості навколишньої реальності. У мікрокосмі людини "шлях" символізує просування, щабель за щаблем, до свого внутрішнього центра.</p>	<p>Великий Шлях, Дао - ідеал ненасильницької орієнтації руху душі й тіла, єдиний, найбільш доцільний шлях узгодження людини з життєвим потоком.</p> <p>"Не-діяння" - непорушення закону природного ходу життєвого потоку, невияв у діях особистої волі людини, найбільш доцільний відгук на ситуацію, інтуїтивне збагнення багатьох факторів.</p> <p>Аскетичні практики духовного вдосконалення в різних релігійних системах.</p>	<p>Художньо-образний сценарій літературного твору.</p>	<p>Просторово-тимчасова структура архітектурної композиції, художньо-образний сценарій, що формує катарсис.</p> <p>Парадна дорога Лі-дао в сакральних комплексах і в просторовій структурі китайського міста - відповідає головній композиційній осі.</p>
<p>Перешкода - перехід.</p> <p>Рух до центра супроводжується перешкодами, що відображують труднощі духовних трансформацій, подолання яких виводить людину на новий, більш високий і складний, рівень єдності. Це внутрішній перехід на новий етап життя.</p>			<p>Ворота й арки, спуски й підйоми, коридори, лабіринти, алогічно розташовані виходи; будь-яка організація простору, що утрудняє орієнтацію людини в середовищі, у просторовій композиції ансамблів, символізують зв'язок і поділ різних областей буття. Підсилюють напругу в архітектурно-художньому сценарії на шляху до кульмінації.</p>
<p>Аніма й Анімус</p> <p>Виражає подання про нерозривну дуалістичну єдність жіночого початку із чоловічою природою, як космічних принципів, що творять світ.</p> <p>Символізує внутрішню гармонію, мудрість і цілісність явища.</p> <p>Співвідноситься з раціональним і інтуїтивним способом мислення.</p> <p>Доповнюють</p>	<p>Концепція божественного об'єднання статій у створенні й підтримці всесвіту. В індуїзмі кожному чоловічому божеству відповідає його дружина, у якій зосереджує енергія й сила божества - шакті.</p> <p>Інь і Ян у китайській філософії.</p> <p>Образ Софії Божественної Премудрості й Богоматері в християнському навчанні.</p>	<p>Лінгам і йоні - символи чоловічих і жіночих органів відтворення, являють собою верховний творчий принцип.</p> <p>Еротичний скульптурний мотив – всесвіт народжується в протиставленні двох протилежних принципів і гармонічному їхньому примиренні.</p> <p>"Янтра" – мандала із двох пересічних трикутників, уписаних у коло – об'єкт медитації й частина орнаменту.</p>	<p>В архітектурі виражається як гармонічне або контрастне зіставлення раціонального й ірраціонального початку при формуванні: архітектурно-художньої ідеї ансамблю, єдиної архітектурно-просторової композиції заснованої на синтезі природно-ландшафтних, функціональних, тектонічних структур.</p> <p>Відхилення від механістичної геоме-</p>

<p>психічну енергію чоловіка або жінки відсутніми якостями, направляють особистість у бік реалізації природного потенціалу.</p>		<p>Архітектурні зображення у візантійському й давньоруському мистецтві прибігають до форм підкреслено алогічних, що шокують, показуючи, що зображене на іконі виходить за межі розумових категорій, законів земного буття, і підкреслюють над-логічність віри.</p>	<p>трії в сакральних й цивільних архітектурних спорудженнях для більшої виразності цілого.</p> <p>Лінгам є сакральним символом вівтарної частини шіваїстських храмів.</p> <p>Єдність Інь і Ян у ландшафтному дизайні.</p> <p>Візантійські й давньоруські Софійські храми.</p>
---	--	---	--

4. Архетипи синтезу - здійснення цілісності.

<p>Смерть-вродження. Символічне проживання досвіду «смерті-народження» допомагає усвідомити свою загальну життєву стратегію брехливої й несправжньої. Міняються моделі поведінки, раніше сприймані як природні, тепер виявляються ірраціональними й абсурдними.</p> <p>Жертва - відображає прагнення до періодичного руйнування старих зв'язків між елементами системи, які позбавляють її можливості вільного саморозвитку, а також глибокої внутрішньої зміни й перехід до нового циклу існування.</p>	<p>Обряди ініціації в первісних племенах, у релігійних системах: затвори, пости, пустельництво. Духовна жертва - це відмова від домагань "эго", що постійно вступає в протиріччя із цілісністю буття, породжуючи боротьбу протилежностей і в результаті страждання.</p> <p>Концепція Майї в брахманізмі й буддизмі про ілюзорність матеріального світу, руйнує прихильності людини до навколишніх явищ.</p> <p>Пульсуючі ритми всесвіту - чергування днів і ночей, утвори й руйнування в брахманізмі, індуїзмі, буддизмі.</p> <p>Тримурті індуїзму – три особи Брахмана, що описують стадії космічного циклу: утворення, збереження й руйнування - Брахма, Вішну й Шіва.</p>	<p>Мандала Бхавачакра, Колесо життя - пояснює індо-арійську концепцію життя, смерті й народження.</p> <p>Іконографічний образ Будди – художня домінанта в композиції печерних храмів.</p>	<p>В архітектурі виражається як контрастне зіставлення темних, затиснутих просторів, що народжують на емоційному плані тривожне відчуття замкнутості й пійманості, з наступним виходом до простору й світла.</p> <p>Вівтар індуїстського храму - символічно збирає розрізнені частини загального буття через жертівний ритуал і за допомогою божественного вогню повертає їх у сутність Творця.</p> <p>Буддійські й індуїстські печерні храми.</p>
--	--	---	---

Навчальне видання

ВДОВИЦЬКА Олена Володимирівна

Методичні вказівки до виконання самостійної роботи з курсу «Історія духовного розвитку в архітектурі, мистецтві та філософсько-релігійних системах» (для студентів 5 курсу денної форми навчання напряму 1201 - «Архітектура» спеціальності 7.120102, 8. 120102 – «Містобудування»)

Редактор *М.З. Аляб'єв.*

Комп'ютерний набір та верстка *О.В. Вдовицької.*

План 2009, поз 83 М.

Підп. до друку 03.12.2009
Друк на ризографі.
Зам. №

Формат 60 x 84 1/16
Ум. друк. арк. 0,8
Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювачі
Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК №731 від 19.12.2001